

УДК 330.556:330.322:355/354

Г. Третяк

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ

Розглянуто методи податкового стимулювання інвестиційних процесів. Досліджено можливості та особливості застосування такого інструменту податкового стимулювання інвестиційних процесів у регіоні, як податковий інвестиційний кредит. Надано рекомендації щодо використання податкових пільг для стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

Ключові слова: податкова політика, податкові пільги, податкова знижка, податковий інвестиційний кредит, прискорена амортизація.

Соціально-економічний розвиток регіону значною мірою залежить від ефективності інвестиційної діяльності. Обов'язковою передумовою підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів є оновлення основних фондів на основі ресурсозбереження, енергозбереження, впровадження інновацій, що потребує значних обсягів інвестицій. В Україні спостерігається досить високий рівень зношування основних засобів промисловості, незадовільний стан матеріально-технічної бази вітчизняних виробників. Тому, перед державою неминуче постає проблема пошуку і вибору форм та методів впливу на інвестиційну активність і формування інвестиційних ресурсів господарюючих суб'єктів.

У сучасних умовах господарювання одним із основних факторів зростання інвестиційної активності як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях є виважена та збалансована податкова політика. Оподаткування є одним із інструментів державного регулювання, який має важливе значення як для формування бюджетів усіх рівнів, так і для розвитку економіки країни. Водночас, враховуючи необхідність вирішення проблеми наповнення дохідної частини бюджету, важливо не зруйнувати стимули до інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. За допомогою податкової системи держава впливає на обсяг фінансових ресурсів, що залишаються у розпорядженні господарюючих суб'єктів і які можуть бути використані як інвестиції. Тому, податкова політика повинна бути спрямована на збільшення частки власного капіталу підприємства, який може бути спрямований на інвестиції та на формування податкових стимулів для забезпечення спрямування власних коштів підприємств саме на інвестиції.

Все це зумовлює необхідність поглибленого дослідження теоретичних і методологічних проблем податкового регулювання інвестиційних процесів в Україні як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих регіонів.

Значний внесок у розвиток теоретичних основ податкового регулювання процесів інвестування на регіональному рівні зробили: І. Бланк, О. Василик, О. Величко, А. Гойко, Б. Губський, А. Загородній, К. Ковальчук, І. Лукинов, О. Мертенс, А. Пересада, С. Реверчук, П. Рогожин, В. Суторміна, Н. Татаренко, В. Федоренко, В. Федосов, Д. Черваньов, М. Чумаченко, В. Шевчук та інші. Вітчизняні вчені, здебільшого, досліджують питання поведінки держави в регулюванні інвестиційної діяльності підприємств на макроекономічному рівні. Розглядаються також окремі питання формування інвестиційної

політики регіону. Разом з тим у вітчизняних розробках відсутні дослідження ефективних економічних і організаційних механізмів регулювання регіональної інвестиційної діяльності, не достатньо розкриті питання податкового регулювання інвестиційної діяльності через використання інвестиційного податкового кредиту.

Метою статті є визначення ролі інструментів податкової політики в процесі стимулювання інвестиційної діяльності регіону.

Заходи податкового стимулювання інвестиційної діяльності, що застосовувалися в українській податковій системі до 2011 р., суперечливі. Фіскальна роль системи оподаткування переважала над стимулюючою. Надмірна фіскальна орієнтація податкової політики стала одним із чинників зменшення ділової активності в Україні, що спричинило додатковий негативний тиск на динаміку валового внутрішнього продукту, промислового виробництва та інвестицій. Податки, хоча і слугують основним джерелом формування доходів держави, приносять істотну економічну користь для відтворення. Оподаткування здатне забезпечити необхідні умови для економічного зростання держави та добробуту її громадян.

У цих умовах актуальним завданням державної податкової політики стає формування такої системи оподаткування, яка б забезпечувала достатній рівень державних доходів та сприяла розвитку підприємництва і зміцненню фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання.

Міжнародні звіти та рейтинги, дослідження вітчизняних економістів та оцінки інвесторів, що працюють в Україні, підтверджують, що податкова система України є однією з найбільш складних і найменш ефективних. Серед основних причин низьких конкурентних позицій української податкової системи доцільно виокремити:

- складність системи адміністрування податків;
 - централізація фінансових ресурсів та повноважень стосовно їх розподілу;
 - нераціональний розподіл податкового тиску між факторами виробництва.
- Високе навантаження на фонд оплати праці і прибуток корпорацій стримують інвестиції в основні фонди та розвиток людських ресурсів;
- низька фіскальна ефективність податкової системи.

У рейтингу Податкових систем Paying Taxes 2010, підготовленому Світовим банком, Україна посіла 181 місце із 183 досліджуваних країн світу. Основними показниками, які характеризують вплив податкової політики на формування інвестиційного клімату, є загальний рівень оподаткування в країні, кількість податкових платежів на рік, стабільність податкового законодавства, податкове навантаження та витрати на виконання податкових зобов'язань. За даними дослідження, середньостатистичне підприємство в Україні протягом року сплачує 147 податків та платежів, що є найгіршим показником (183 місце). Для порівняння, в Росії кількість платежів складає – 11, Польщі – 40, Чехії – 12, Грузії – 18, Китаї – 7. Більшість податків і внесків в Україні пов'язана з оподаткуванням праці. На виконання обов'язкових податкових процедур підприємці щорічно витрачають 736 робочих годин (175 місце). Для порівняння, у Польщі – 395, Чехії – 6134, Росії – 320, Франції – 132, США – 187, Китаї – 504 [1]. З прийняттям Податкового кодексу позитивним зрушенням у реформуванні податкової системи стало скорочення кількості податків та зборів, що певною мірою стимулюватиме ділову активність підприємств.

Податковий механізм регулювання інвестиційної діяльності повинен забезпечувати рівновагу між фіскальною і регулюючою функціями податків, проявляючись у різних формах:

- спеціальні податкові режими;
- зміна терміну сплати податку (у формі надання інвестиційного податкового кредиту);

- податкові пільги, пов'язані із стимулюванням інвестицій в основний капітал та науково-технічні розробки (податкові стимули інвестиційної активності).

Сукупність податкових пільг можна розглянути як частину механізму податкового регулювання, що включає різні форми, види та інструменти, покликані сприяти збільшенню прибутку господарюючих суб'єктів, зростанню обсягу їх власних фінансових ресурсів. До податкових стимулів, що зменшують грошові зобов'язання господарюючих суб'єктів перед державою, належать:

- звільнення окремих категорій платників податків від сплати податку протягом певного періоду (так звані податкові канікули);

- звільнення (повне або часткове) об'єкта від оподаткування;

- пільги у вигляді зменшення податкової бази (відрахування, знижки);

- пільги у вигляді зниженої податкової ставки [2].

Загальновізвано, що найбільший вплив на темпи, масштаби і напрями інвестиційної діяльності мають прямі податки, зокрема податок на прибуток.

З метою активізації інвестиційного процесу з 1 квітня 2011 р. в Україні передбачено поетапне зниження податку на прибуток з 25% до 16% (з 1 квітня 2011 р. до 31 грудня 2011 р. – 23%, з 1 січня 2012 до 31 грудня 2012 р. – 21%, з 1 січня 2013 р. до 31 грудня 2012 р. – 19%, з 1 січня 2014 р. – 16%). Окрім того, згідно з Податковим кодексом тимчасово, терміном на 10 років, починаючи з 1 січня 2011 р. звільняється від оподаткування прибуток підприємств легкої промисловості, що не працюють із давальницькою сировиною, прибуток суб'єктів господарювання, отриманий від надання готельних послуг, прибуток, отриманий від основної діяльності та науково-дослідних робіт підприємств авіабудівної промисловості, та прибуток підприємств машинобудування для агропромислового комплексу. Також передбачено пільги для оподаткування прибутку підприємств, отриманого у контексті впровадження енергоефективних технологій, за умови спрямування вивільнених коштів на збільшення обсягів виробництва.

Позитивним нововведенням Податкового кодексу України є встановлення з 1 квітня 2011 р. до 1 січня 2016 р. режиму податкових канікул для платників податку на прибуток, у яких розмір доходів за кожний звітний податковий період наростаючим підсумком з початку року не перевищує 3 млн грн та нарахована за кожний місяць звітного періоду заробітна плата (доход) працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, не менше двох мінімальних заробітних плат, розмір яких встановлено законом та які відповідають одному з таких критеріїв: а) утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 р.; б) протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років) щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує 3 млн грн, а середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб; в) були зареєстровані як платники єдиного податку в установленому законодавством порядку в період до набрання чинності Податковим кодексом України, за останній календарний рік обсяг їхньої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до 1 млн грн, а середньооблікова кількість працівників становила до 50 осіб.

При цьому встановлюється обмеження: якщо платники податку, що застосовують режим податкових канікул, у будь-якому звітному періоді досягли показників отриманого

доходу, середньооблікової чисельності або середньої заробітної плати працівників, з яких хоча б один не відповідає зазначеним критеріям, такі платники податку зобов'язані оподаткувати прибуток, отриманий у цьому звітному періоді за загальною ставкою оподаткування [3].

У проєкті Закону України “Про Державний бюджет України на 2012 рік” передбачено, що завдяки фіскальним стимулам, запровадженим прийнятим Податковим кодексом України, загальний інвестиційний ресурс на 2012 р. становитиме 46,9 млрд грн, а саме [4]:

- зниження ставки податку на прибуток з 23% до 21% – 4,3 млрд грн;
- звільнення від оподаткування податку на прибуток виробників, підприємств окремих галузей – 0,4 млрд грн;
- “податкові канікули” для малого бізнесу у вигляді нульової ставки податку на прибуток – 0,5 млрд грн;
- звільнення від сплати податку на додану вартість окремих операцій – 21,9 млрд грн;
- звільнення від сплати ввізного мита відповідно до міжурядових угод про вільну торгівлю – 3,2 млрд грн;
- звільнення від сплати ввізного мита товарів, що використовуються для виробництва устаткування альтернативних джерел енергії, галузеві пільги – 0,3 млрд грн.

У світовій практиці податок на прибуток використовується як інструмент заохочення вкладання інвестицій в економіку та інструмент підвищення конкурентоспроможності національних податкових систем. Тобто, на першому місці стимулююча функція податку, а не фіскальна [5]. Оптимальним із так званого поєднання фіскальних і стимулюючих завдань вважається податок, що не перевищує третини прибутку. Держава відмовляється від частини податкових надходжень в обмін на зростання обсягів інвестицій. Проте стимулююча дія зниження ставки спрацьовує більшою мірою в динаміці. При цьому в короткотерміновій перспективі втрата бюджетних коштів від зниження ставки не зможе бути компенсована шляхом збільшення податкових надходжень, зумовлених зростанням обсягів інвестування [6]. Проведені статистичні дослідження свідчать, що тільки третину додаткового прибутку, отриманого внаслідок зниженої ставки податку, суб'єкти господарювання витрачають на інвестиції, а решта йде здебільшого на їх особисте збагачення. В Україні у 2004 р. було знижено ставку податку на прибуток від 30% до 25%, що дало змогу збільшити майже на 2 млрд грн суму коштів, що залишається в розпорядженні товаровиробників, однак у 2004 – 2005 рр. інвестиції в основний капітал за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання зменшилися з 61,4% до 54,7,4% загального обсягу інвестицій [7]. Тому, доцільніше було б застосовувати знижену ставку податку на прибуток для платників у разі інвестування коштів на придбання нових основних засобів та об'єктів нематеріальних активів, що в подальшому використовуватимуться у господарській діяльності таких суб'єктів господарювання.

У розвинених європейських країнах ставки податку на прибуток досить високі (25 – 35%), але вони застосовуються лише для тієї частини прибутку, яку акціонери бажають вилучити (тобто отримати в якості дивідендів). Але для тієї частини прибутку, яку підприємство планує інвестувати, існують лояльні податкові режими у формі знижених податкових ставок на прибуток або загалом звільнення від оподаткування тієї частини податку на прибуток, яку підприємство реінвестує у модернізацію [8]. Тобто,

податкові пільги в деяких країнах надаються лише в тому разі, якщо підприємство обов'язково реінвестує свій дохід і зобов'язується щорічно протягом декількох наступних років реінвестувати ту ж саму частку прибутку, яка залишається після сплати податків. До прикладу, базова ставка оподаткування прибутку корпорацій Німеччини становить приблизно 70% (часто цей норматив завдяки чисельним пільгам на практиці зменшується до 50 – 55%), проте це не заважає інвестуванню не тільки в основні фонди, але й в інноваційні проекти [9]. У Франції малі й середні підприємства, що мають статус юридичної особи і належать фізичним особам, сплачують прибутковий податок за ставкою 19% (стандартний податок у Франції дорівнює 33%). При цьому, існує обов'язкова вимога: частина оподаткованого прибутку, з якої стягується зменшена ставка податку, має бути використана підприємством для капіталовкладень. В Естонії держава стимулює економічне відтворення підприємств та національної економіки, звільняючи від оподаткування ту частку прибутку, яка реінвестується підприємством у його розвиток, від прибуткового податку звільнено будь-які інвестиції естонських підприємств, зокрема й ті, що інвестуються в інші країни. Як компенсатори втрат від зменшення надходжень від оподаткування прибутку на суму, реінвестовану у виробництво, підвищено рівень більшості акцизних зборів і митних ставок. Уряд Голландії заохочує науково-дослідницьку діяльність: якщо підприємство бере на роботу співробітника для здійснення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, то воно отримує право зменшення податків на фонд заробітної плати. Окрім того, оподатковуваний дохід зменшується внаслідок інвестицій у деякі капітальні активи, також об'єктом особливого пільгового оподаткування є новостворені підприємства. У Великобританії діє система прогресивного оподаткування прибутку, досить поширена податкова знижка на амортизацію будівель та устаткування, яка дає можливість деяким малим підприємствам вираховувати зі своєї бази оподаткування до 40%, податкові пільги застосовуються на інвестиції в інформаційні технології, засоби зв'язку та науково-дослідницьку діяльність. У США малі підприємства можуть вилучати з оподаткування інвестиції в капітальні активи, якщо їхні річні обсяги не перевищують 24 тис. дол. [10].

Отже, як свідчить закордонна практика, особливим об'єктом податкового стимулювання є питання реінвестування підприємством свого доходу у власний розвиток та оновлення основних засобів. При цьому, податкові пільги нерозривно (функціонально) поєднуються із конкретними зобов'язаннями й відповідальністю підприємства щодо дотримання чітко визначених правил, термінів і обсягів рефінансування ним свого доходу. Підприємствам надається державна підтримка у вигляді податкових пільг за умови еквівалентної вигоди від їх діяльності для держави. Фінансові втрати держави компенсуються модернізацією технологічних процесів, випуском нової, конкурентоспроможної продукції.

Доцільно розрізняти два види пільг: не стимулюючі пільги, що надаються окремим економічним суб'єктам і фізичним особам незалежно від типу використання ними доходів, і стимулюючі пільги. Якщо перші необхідно поступово скасувати, то другі – використовувати ширше з метою податкового регулювання соціально-економічних процесів у регіонах. Пільги повинні не лише збільшувати прибуток підприємств, що залишається в їх розпорядженні, а й стимулювати їх до реінвестування прибутку та до розширення виробництва. Тобто, зекономлені за рахунок пільг кошти повинні реінвестуватися у виробництво, а не спрямовуватися на споживання чи розподілятися між засновниками [11]. Тому, потрібно розробити і запровадити дієвий механізм надання

цільових пільг підприємствам, що впроваджують інвестиції та інновації на пріоритетних напрямках і реалізують конкурентоспроможну продукцію, а також запровадити механізм постійного моніторингу ефективності наданих податкових пільг [12].

Однією з форм податкової пільги є інвестиційний податковий кредит, який використовується у всіх розвинених країнах з метою стимулювання інвестиційної діяльності, прискорення розвитку економічно відсталих регіонів, приросту науково-дослідних робіт.

Законодавчо інвестиційний податковий кредит визначається як відтермінування сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на певний термін з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм, з наступною компенсацією відтермінованих сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отриманий внаслідок реалізації інноваційних програм. Таким чином, законодавчо задекларовано, що підприємства, які здійснюють інвестиційні програми, мають можливість за певних умов реально відтермінувати сплату податку на прибуток. Однак механізм цього процесу досі детально не регламентований. Через постійний бюджетний дефіцит практика використання інвестиційного податкового кредиту в Україні не отримала широкого розповсюдження.

Порівняно з іншими формами кредиту, використання інвестиційного податкового кредиту має певні переваги. При запровадженні такої форми кредиту використовується ресурсний потенціал самого підприємства у вигляді частини прибутку, яка повинна відраховуватися до бюджету, що суттєво економить вільні кредитні ресурси банківських установ. Застосування інвестиційного податкового кредиту заохочуватиме підприємства підвищувати ефективність своєї діяльності з отримання прибутку. Окрім того, банківський кредит надається за умов сплати досить значних відсотків, що робить інвестиції, з огляду на такий кредит, для підприємства досить обтяжливими. Для банківських установ кредитування інвестиційних проєктів є ризиковим, оскільки передбачає досить тривалий термін повернення кредиту, тому у них немає зацікавленості у зниженні ставки кредитування.

Держава також має користь від використання інвестиційного податкового кредиту. Втрачаючи спочатку певні суми, які мали надійти до бюджету, в подальшому вона може розраховувати на збільшення податкових надходжень через загальне зростання прибутку і величини податку на нього. Окрім того, приріст податку на прибуток може виявитись значно більшим, ніж звичайний відсоток по кредиту, й буде не разовим, а систематичним.

При цьому державі, для отримання в майбутньому більших сум податкових надходжень та зменшення ризику, потрібно ретельно здійснювати вибір підприємств-позичальників. Рішення про загальний обсяг ресурсів інвестиційного податкового кредиту повинні приймати місцеві органи влади, враховуючи стан економічного розвитку регіону та фінансові можливості.

Визначальними умовами надання інвестиційного податкового кредиту повинні бути:

- стає фінансове становище підприємства-позичальника, тобто систематичне отримання ним прибутку, з якого нараховується податок;
- здебільшого (не менше як 50%) інвестиційна спрямованість у використанні власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійних лих, грошові нагромадження громадян, юридичних осіб тощо);

– наявність економічно обґрунтованого інноваційного проекту (бізнес-плану), який забезпечує після його реалізації підвищення ефективності виробництва, зростання загального обсягу отриманого підприємством прибутку та, відповідно, сум податку на прибуток як джерела компенсації інвестиційного податкового кредиту;

– термін окупності запозичених через інвестиційний податковий кредит коштів, тобто їх повернення до бюджету у вигляді додаткових надходжень податку на прибуток не повинен перевищувати визначений термін, наприклад п'яти років, після реалізації інноваційного проекту [13]. Довший термін не відповідає сучасним вимогам щодо тривалості освоєння нової техніки (нових виробництв), призводить до нерационального використання державних ресурсів, знижує ефективність використання інвестицій.

Надання інвестиційного податкового кредиту доцільно здійснювати під інноваційні програми, що забезпечують реалізацію таких науково-технічних пріоритетів, як:

- удосконалення технічної бази управління якістю природних ресурсів, небезпечними відходами, біологічними ресурсами тощо;
- науково-технічне відновлення виробництва з підвищення його техніко-економічних показників і забезпеченням конкурентоспроможності на ринку;
- прискорення розвитку наукомістких і високотехнологічних галузей і виробництв, здатних кардинально змінити економічний і науково-технічний потенціал України;
- розширення виробництва в пріоритетних і ефективних для національної економіки секторах ринку [14].

У процесі вибору пріоритетної галузі необхідно зважати на такі критерії, як:

- експортний потенціал галузі. Зростання виробництва у галузях, які забезпечують експорт продукції, дає можливість збільшувати валютні надходження та інвестувати їх у розвиток виробництва;
- перспективи попиту на продукцію галузі на внутрішньому ринку;
- вирішення проблем зайнятості населення;
- вплив на навколишнє природне середовище;
- енерго- та ресурсомісткість виробництва.

Основним недоліком інвестиційного податкового кредиту є те, що він не має ніякого застосування для підприємств, що зазнають збитків з точки зору оподаткування. Інвестиційний податковий кредит багато в чому подібний до такої форми фінансової підтримки підприємства, як пільгове оподаткування прибутку. Проте пільги мають значно ширше застосування. Окрім стимулювання інвестиційної діяльності (відшкодування витрат на реконструкцію і модернізацію активної частини основних фондів), пільги на сплату податків можуть надаватися підприємствам, де використовується праця інвалідів, для санації регіонально важливих підприємств і виробництв на час пристосування їх до роботи в умовах ринку, для тимчасового полегшення стану підприємств, що зазнали ускладнень через незалежний від них збіг негативних процесів у економіці і господарській діяльності, через природні катастрофи тощо.

В умовах фінансової кризи в розвинених країнах найпоширенішим фіскальним стимулом була прискорена амортизація, тобто збільшення нормативів амортизації для більшості основних фондів, які перевищують їх дійсне спрацювання. Його використання спрямовано на те, щоб досягти перевищення фіскальної амортизації над економічною (бухгалтерською). Завдяки цьому підприємства отримують значний ресурс для інвестицій, не сплачуючи податок на прибуток чи відсотки за користування кредитом. До прикладу, у Польщі законодавство надає преференції у вигляді прискореної амортизації для

підприємств, що здійснюють свою діяльність у районі з високим рівнем безробіття або вкладають інвестиції у колишні державні підприємства. Деякі країни запровадили навіть так звану амортизаційну премію, яка надає можливість віднесення на валові витрати додаткового відсотка вартості основних засобів. Досвід розвинених країн показує, що саме амортизація є основним елементом формування капіталу в нестабільній економіці, де не працює ринок довготермінових кредитів та обмежені чисті капітальні вкладення [15]. В країнах Європейського Союзу за рахунок амортизації фінансується 60% інвестицій, в Україні – лише 25 – 27%.

Згідно з Податковим кодексом в Україні метод прискореного зменшення залишкової вартості застосовується лише при нарахуванні амортизації до об'єктів основних засобів, що належать до груп 4 “Машини та обладнання” та 5 “Транспортні засоби”. За цим методом річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до терміну корисного використання об'єкта і подвоюється.

Водночас доцільно зауважити, що сприятливе фіскальне середовище – це лише один із основних факторів, що впливає на прийняття рішення про здійснення інвестицій чи підприємницької діяльності. Такі фактори, як економічна та політична стабільність, наявність кваліфікованої робочої сили, необхідної інфраструктури, доступ до сировини та ринків для іноземних інвесторів, стають дедалі важливішими і визначальними щодо конкурентоспроможності регіонів у залученні прямих іноземних інвестицій. У багатьох країнах прямі іноземні інвестиції (ПІІ) часто відіграють важливу роль у передачі ноу-хау, поліпшуючи практику управління, поширюючи нові технології та загалом стимулюючи посилення чинників, які сприяють підвищенню продуктивності, проте це залежить як від якості інвестицій, так і від спроможності їх сприймати, а також від швидкості прийняття і навчання місцевих партнерів від іноземних інвесторів. З посиленням глобалізації регіони стали основним місцем призначення ПІІ, а заходи, спрямовані на залучення інвестицій, стали визначальними для багатьох стратегій регіонального розвитку [16].

На сучасному етапі розвитку економіки України в окремих її регіонах спостерігається зниження рівня промислового виробництва, підвищений рівень безробіття, відсутність місцевих підприємств, які були б в змозі забезпечувати стійку податкову базу регіону, недостатньо розвинута інфраструктура.

В останні роки територіальні диспропорції в інвестиційному кліматі мають тенденцію до зростання. За оцінками Інституту реформ, найкращі показники привабливості є у м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській, Одеській, Львівській областях. Оцінка здійснювалась за такими показниками, як економічний розвиток регіону, ринкова інфраструктура, фінансовий сектор, людські ресурси. У переліку тих областей, які відстають, є: Чернівецька, Хмельницька, Луганська, Чернігівська, Волинська області.

У більшості регіонів знижуються загальні показники інвестиційної діяльності, залишається нерозкритим та невикористаним інвестиційний потенціал.

Найбільша частка капітальних інвестицій припадає на промислово розвинені регіони, такі як Київ (18,5% обсягу), Дніпропетровська (8,3%) і Донецька (8,1%) області. Найвища частка прямих іноземних інвестицій також зосереджується у найбільш розвинених регіонах – м. Києві (48,9%), Дніпропетровській (16,7%) та Харківській областях (6,1%).

Збільшення обсягів інвестування в основний капітал у 2010 р., порівняно з 2009 р., спостерігалось в 13 регіонах України, найбільше – у Запорізькій області (зростання становило 162,2%). У 2009 р., порівняно з 2008 р., жоден регіон не демонстрував приріст обсягів інвестування, найбільше скорочення спостерігалось в Івано-Франківській області (на 48,4%). Обсяг прямих іноземних інвестицій за 2010 р. зріс на 11,6%, а зростання спостерігалось у 20 регіонах (у розрахунку на одну особу обсяг становив 978,5 дол. США). Зростання обсягів виробництва у переробній промисловості, яка складає основу економіки найрозвиненіших регіонів, було досягнуто шляхом інтенсивнішого використання наявних виробничих потужностей, натомість інвестиції більшою мірою залучалися до фінансового сектора та сфери послуг, а у промисловості – до енергетичного сектора [17].

Тому, для інвестиційного стимулювання економіки України за допомогою податкових важелів потрібно враховувати регіональні аспекти розвитку. Політика податкових пільг насамперед повинна враховувати нерівномірний розвиток регіонів та ставити за мету виведення окремих із них з депресивного стану. Вдосконалення системи оподаткування передбачає, що до всіх регіонів країни не може застосовуватися однакова податкова політика, тому необхідно робити акцент на регіональній системі оподаткування та галузеводиференційованій системі, яка враховує соціально-економічні особливості розвитку окремого регіону, його переваги та недоліки, які можна використати для інвестиційного стимулювання і вирівнювання економічного розвитку країни загалом [18]. Тобто, доцільно застосовувати податкові стимули у вигляді “податкових канікул” чи зниженої податкової ставки у разі реінвестування отриманого прибутку у визначені регіони та галузі.

Отже, можна зробити висновок, що держава, використовуючи цілеспрямовані податкові пільги, спрямовує інвестиції господарюючих суб’єктів у пріоритетні сфери діяльності і впливає на регіональне розміщення капіталу, впливає на активне використання власних коштів підприємств як основних джерел розширеного відтворення основного капіталу; сприяє активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, розвитку наукоємного бізнесу, підвищенню інтересу до підтримки науки та інновацій з боку приватних інвесторів тощо. Основною метою інвестиційної та інноваційної політики має стати створення ефективних механізмів стимулювання технологічної модернізації всіх галузей економіки.

Література

1. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? [Текст]. — К. : НІСД, 2010. — 80 с.
2. Сушкова И. А. Налоговые инструменты активизации инвестиционной и инновационной деятельности хозяйствующих субъектов [Электронный ресурс] / И. А. Сушкова. — Режим доступа : www.confcontact.com/20111019/3_sushkova.htm.
3. Податковий кодекс України [Текст]. — К. : ДП “ІВЦ ДПА України”, 2010. — 356 с.
4. Режим доступу : www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id.
5. Варналій З. Вплив оподаткування прибутку на економічний розвиток України / З. Варналій, Д. Серебрянський // Економіка України [Текст]. — 2010. — № 5. — С. 55—69.
6. Васильєва Т. А. Податкова політика як інструмент стимулювання інвестиційної діяльності в регіоні [Електронний ресурс] / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко. — Режим доступу : dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/1691/1/Vasilyeva.

7. Затонацька Т. Г. Вплив податкових новацій Податкового кодексу України на інвестиційний клімат в країні [Електронний ресурс] / Т. Г. Затонацька. — Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/tpe/2011_24/Zb24_32.pdf.
8. Молдаван О. Податкова реформа: потрібен наступний етап [Електронний ресурс] / О. Молдаван. — Режим доступу : www.uspp.org.ua/.../13.podatкова-reforma-potriben-nastupniy-etap.htm.
9. Литвиненко Є. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності промислових підприємств [Електронний ресурс] / Є. Литвиненко. — Режим доступу : http://masters.donntu.edu.ua/2009/fem/uvarova/library/stimul_onovlennya.htm.
10. Міжнародна практика застосування спрощених (спеціальних) режимів оподаткування малого підприємництва [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.academia.org.ua/?p=342.
11. Сич О. А. Податкові стимули розвитку економіки / О. А. Сич // Науковий вісник НЛТУ України [Текст]. — 2008. — Вип. 18.9. — С. 254—258.
12. Литвиненко Є. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності промислових підприємств...
13. Пересада А. А. Інвестиційне кредитування [Текст] : навч. посіб. / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. — К. : КНЕУ, 2010. — 271 с.
14. Ленвандівський О. Т. Інвестиційний податковий кредит у відтворення і збереження природних ресурсів / О. Т. Ленвандівський // Вісник Хмельницького національного університету [Текст]. — 2010. — № 3. — Т. 2. — С. 116—118.
15. Молдаван О. Податкова реформа: потрібен наступний етап...
16. Україна. Поступ у вирішенні питань регіонального розвитку та регіональної політики [Електронний ресурс]. — Режим доступу : uadocs.exdat.com/docs/index-207332.html?page=5.
17. “Ризики диспропорційності економічного розвитку регіонів України та їх подолання [Електронний ресурс] : аналіт. зап. — Режим доступу : www.niss.gov.ua/articles/478.
18. Кохан А. В. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / А. В. Кохан. — Режим доступу : www.rusnauka.com/10_NPE.../4_82820.doc.htm.

Н. Tretiak

TOOLS OF TAX STIMULATING OF INVESTMENT PROCESSES IN THE REGION

The methods of tax stimulating of investment processes are considered. Possibilities and features of such tool usage of tax stimulating for investing activities in the region as an investment tax credit are investigated. The recommendations on the use of tax stimulating to encourage investment processes in Ukraine are given.

Key words: tax policy, tax breaks, tax rebate, tax credit investment, accelerated amortization.